

LUPITALU LWA GILLETTE

(yamonwa kwa bau baviokila mu yo)

«Lupitalu lubukanga bambevo. Kimvuka kia lusansu kisimbanga bantu.»

I. Lupitalu

Mbambukulu ame ya mama ame usamuna vo, mu mvu mia 1960, vava wakala vo kambuta, malupitalu ma kimfumu makala ma fioti, ye lupitalu lwakala lwa bambevo; bosi wasola kisika kiambote kuluta kina kalendaka mu vanga dio: nzo andi kibeni, mu mbeto andi kibeni.

Vava yabutuka kaka, vakala nkento mosi, ona babokilanga nkento wa kubutisa, ye wavova kwa mama ame vo yabasika kiambote — ye vo, kana mama ame ka wanzolele ko, yandi wenda kuntwala ku nzo andi.

Mama ame wambula yandi ye meso. Kansi nanga nkento wa kubutisa ka wazaya ko vo mono ka nkala ko wa nkento mosi kaka, kansi wa bakento bawonso yabwanana; ye mvu makumole nima, yakwenda ku nzo andi. Mono i bakala wa mvovo ame. Ka yalenda kunkatula mu vuvu ko.

Luyantiku lwalu ka i nseya ya nsoniki ko, ka i nsaka ko. Lutendulanga kaka diambu dimosi: lupitalu lwa kimfumu, bonso kisika, i kima kia mpa. Ka kituka ko kwa bantu ba Ezipito, ka kwa bantu ba Asiria ko, voso kwa bantu ba Babilonia. I mbuma kaka ya ntungulu ya lusansu ina yavanga nteka ye bimbevo ye marke ye bilongo biandi.

Ka lwatomba vingisa malupitalu ma Leta ko, mana masikalanga kimvuka kia nsi; kansi ntangu zawonso lwakwikidisa mbevo vo, mu futa, ulenda baka mayingi kuluta — kina kiambote kuluta.

Bisika biankaka bivanganga kisalu. Biankaka bikitukanga nswa.

Kiakala lumbu kia nziunulu a lupitalu mu mbanza ame: lupitalu lwa ntete lwa mpila yina lwalendaka vana lisiti yawonso, ya kufwana nzayilu yawonso ya minganga, kana vo ya kisina kaka — nzayilu ya minganga ya bantu ba mpamba, bonso tulenda vova.

Minganga mia mfumu mitatu miasolwa, mina miafwete tunga ntungulu ya lusansu. Vava mamana yuvula minganga mu kuba sola, mia kikangila mu suku mu kabana mayindu mau mu kuma kia mpila ya kusola.

Kina kilanda ka nsamuna kio bonso kieleka ko, kansi bonso noir — kiasamunwa kwa mono kwa kimvuka kia bakundi ame ba minganga bamana vunda kisalu mu ntungulu ya lusansu ya Italia, basamunanga kio kwa beto ba nteka mu tuseyisa, ye mu tuzayisa vo bau mpe bakala ye masolo mau.

Disolo dina mono kibeni mbakanga bonso disolo dia lupangu, mosi mu nseya za ndudi minganga kibeni bavovelanga mu kuma kia minganga miankaka — kanda kia mpila yankaka ye kia ndambu, ina nkutu ka ilendi diaka vana ko lusansu lwa mpusi ame.

Nsonikini dio ka bonso nzengolo ya mfundu ko, kansi bonso kifwani kia mpila bantu ba mpamba bakala ye kukondwa lukwikilu kwayingi mu nzayilu ya minganga ina ka bakwikilanga diaka ko vo i yau.

Diasamunwanga bonso bubu. Ona wakala mbuta mu batatu bau — bakala mosi wasalaka mpe mu ntangu ya kimfumu kia ntama — wavova vo ulenda tendula mpila ya kusola minganga mia mpa, mu kina kabokila nsiku wa nimero ya tatu.

Kana wabwene munganga ona uzeye mayingi, mfidisa ku lusansu lwa bantu bawonso: kuna, ye mambu kazingila, ulenda vutula mu yandi kaka biuvu biayingi.

Kana wabwene bau bena va kati, ye ngolo kansi ka ya ngangu kikilu ko, batula mu masuku ma kuzibula nitu: bosi, vava bazibula, bamonanga kina babwene ye balongukanga kiyidikisa.

Ye bau bazeye fioti, voso bakwizanga ye nsonikinu za mimvuka mia politiki ye za malisiti ma kisalu, vana bisalu kuna — bonso nseya ya ngolo yavovanga — kimena

kia nza kisisuwanga mu vanga nkutu kisalu kiawonso mu kisika kiau.

Yina yakala mpila ya lupangu, kieleka. Ye bonso konso disolo dia lupangu, divovanga fioti mu kuma kia minganga kuluta mu kuma kia bau basamunanga dio: mu kuma kia lukwikilu lwa fioti lwasikala kwa bau.

Ye bubu lupitalu lwabutuka. Mambu ma kieleka mazingilwa mu lo mavangwa kwa bambevo; ye bau kaka bena moyo bavovanga mu kuma kia lo — bau bakala ye lusakumunu, ka bau bamonaka mpasi ko. Ye vava mambu mawonso mabaluka mu mbi, lupitalu lwa Nordi — ya konso nsi — lwatelamina ndambu yambote: kadi Nordi ntangu zawonso yavulukisanga kimvwama ye banzo za kisalu, ye kuna, kufuta lusansu kuvananga kiyindu vo lwambote kuluta.

Bosi banzo za kukanga bilau biavanga mambu ma mbi zazibakana, ye malupitalu ma bilau mabutuka — nima a mau mabalulwa mu bimbevo bia ngindu. Ka basansanga diaka kaka ko bilau biasonikwa, kansi bimbevo biankaka mpe.

II. Epilogi

Lupitalu i nzo. Kimvuka kia lusansu i kima kiluta.

III. Lukaya lwa nsoneki

Kisalu kiaki ka kialombwa kwa muntu ko.

Ka kiatekwa ko.

Ka kiavangwa mu kuma kia nteka ko.

Kiasonama mu telamana kimbangi kia ntalu a nkudulu, kia lukumu lwa muntu, ye kia kintwadi kia bantu.

Mfutu wa mosi kaka walombwa i dolar dimosi dia kidimbu — ka bonso ntalu a kisalu ko, kansi bonso kimbangi kia nkanu wa kintwadi sambu kia kinkulu kia lusansu, kia vuvu ye kia kiyekwa.

Ferdinando